

Я. А. Нагрибельний, Херсонська державна морська академія

РОЗВИТОК ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ ЯК НАУКИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Нагрибельний Я. А.

Розвиток історії педагогіки як науки в незалежній Україні

У статті розкрито проблему розвитку історії педагогіки як науки в незалежній Україні; окреслено пріоритетні напрями, що є предметом наукових розробок дослідників, зокрема: мета і завдання історії педагогіки як науки, сучасні підходи до висвітлення історії становлення українських та зарубіжних університетів, зміст навчально-методичного супроводу для здобувачів вищої освіти; описано вимоги до змісту чинних підручників, які виступають одночасно і засобом формування педагогічного мислення у майбутніх учителів, і засобом педагогічного пізнання; визначено тематику переорієнтування науковців із студіювання загальних питань історичного контексту педагогіки на дослідження таких актуальних аспектів: характеристика підходів до висвітлення історії становлення українських та зарубіжних університетів у хронологічних межах певного історичного періоду крізь призму загального розвитку освіти; аналіз змісту чинних підручників і навчальних посібників з історії педагогіки з урахуванням здобутків і тенденцій в історії української педагогічної думки; з'ясування й визначення теоретико-методологічних засад історії педагогіки як науки; з'ясування причин недооцінювання історико-педагогічного знання як компонента педагогічної підготовки в структурі університетської освіти та прагнення науковців привернути увагу закладів вищої освіти до значення історії педагогіки як науки для вирішення актуальних проблем підготовки майбутніх фахівців до подальшої практико-орієнтовної діяльності в закладах освіти.

Ключові слова: історія педагогіки як наука, підручники й навчальні посібники з історії педагогіки, об'єкт і предмет історії педагогіки як науки, пріоритетні напрями розвитку історії педагогіки як науки.

Нагрибельный Я. А.

Развитие истории педагогики как науки в независимой Украине

В статье раскрыта проблема развития истории педагогики как науки в независимой Украине; очерчены приоритетные направления, которые являются предметом научных разработок исследователей, в частности: цель и задание истории педагогики как науки, современные подходы к освещению истории становления украинских и зарубежных университетов, содержание учебно-

методического сопровождения для добытчиков высшего образования; описаны требования к содержанию действующих учебников, которые выступают одновременно и средством формирования педагогического мышления у будущих учителей, и средством педагогического познания; определена тематика переориентирования ученых из изучения общих вопросов исторического контекста педагогики на исследование таких актуальных аспектов: характеристика подходов к освещению истории становления украинских и зарубежных университетов в хронологических пределах определенного исторического периода сквозь призму общего развития образования; анализ содержания действующих учебников и учебных пособий из истории педагогики с учетом достижений и тенденций в истории украинской педагогической мысли; выяснение и определение теоретико-методологических принципов истории педагогики как науки; выяснение причин недооценивания историко-педагогического знания как компонента педагогической подготовки в структуре университетского образования и стремления ученых привлечь внимание заведений высшего образования к значению истории педагогики как науке для решения актуальных проблем подготовки будущих специалистов к дальнейшей практико-ориентированной деятельности в заведениях образования.

Ключевые слова: история педагогики как наука, учебники и учебные пособия по истории педагогики, объект и предмет истории педагогики как науки, приоритетные направления развития истории педагогики как науки.

Постановка проблеми дослідження: Сучасний етап розвитку Української держави, соціально-економічні трансформації, суспільно-політичні виклики винятково актуалізують проблему теоретичного осмислення векторів поступу педагогічної науки, а також обґрунтування шляхів максимального наближення її до потреб освітньої практики. Окреслений суспільний контекст спонукає науковців до активного досягнення позитивного впливу педагогічної спадщини на оновлений зміст української педагогічної освіти.

Мета статті полягає в окресленні векторів розвитку історії педагогіки як науки в незалежній Україні, актуалізації пріоритетів у царині історії педагогіки як науки з урахуванням здобутків, невирішених проблем, глобалізаційних процесів та викликів як у науковій, так і в освітній галузях.

У дослідницькій парадигмі педагогічної галузі знань проблема становлення й розвитку історії педагогіки як науки завжди привертала увагу багатьох науковців (К. Аймедов, А. Алексюк, Л. Артемова, В. В. Бабієнко,

В. А. Бабієнко, Л. Березівська, О. Васлюк, О. Дубасенюк, І. Зайченко, С. Золотухіна, В. Кравець, М. Левківський, В. Лозова, П. Лузан, В. Сторож, О. Сухомлинська, В. Федорчук та ін.).

Нині проблема узагальнення історико-педагогічних надбань посідає одне з чільних місць у педагогічній науці (М. Богуславський, О. Губка, Н. Дічек, В. Кузь, М. Кукурудзяка, О. Мельничук, Н. Осьмук, Ю. Руденко, М. Рисіна, А. Сбруєва, М. Собчинський, О. Сухомлинська та ін.). Учені акцентують, що в процесі реформування освіти загалом і вищої педагогічної зокрема в контексті світових і європейських викликів набуває актуальності історія педагогіки як науки, з'ясування її пріоритетних напрямів, визначення теоретико-методологічних засад історії педагогіки як науки.

Сучасна українська педагогічна наука, зокрема її історико-педагогічна галузь, переорієнтована із студіювання загальних питань історичного контексту педагогіки на дослідження актуальних аспектів, зумовлених викликами сьогодення, як-то:

- характеристика сучасних підходів до висвітлення історії становлення українських та зарубіжних університетів у хронологічних межах певного історичного періоду крізь призму загального розвитку освіти;
- аналіз змісту чинних підручників і навчальних посібників з історії педагогіки з урахуванням здобутків і тенденцій в історії української педагогічної думки;
- з'ясування й визначення теоретико-методологічних засад історії педагогіки як науки;
- з'ясування причин недооцінювання історико-педагогічного знання як компонента педагогічної підготовки в структурі університетської освіти та прагнення науковців привернути увагу закладів вищої освіти до значення дисципліни для вирішення актуальних проблем теорії й практики освіти загалом: дослідження організаційних та змістових засад української вищої освіти в період незалежної України;

- студіювання закономірностей впливу досвіду попередників на структуру, зміст, принципи й методи навчання у сучасних вищих закладах освіти;
- аналіз змісту перших українських нормативно-правових документів (Державна національна програма «Освіта: Україна XXI століття»; Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту») [3; 4; 12; 16].

У результаті опрацювання спеціальної літератури встановлено, що історія педагогіки як науки відіграла й донині відіграє провідну роль у підготовці вчителів, викладачів вищих навчальних закладів освіти як у зарубіжних університетах, так і в незалежній Україні.

Історія педагогіки як наука має давню історію й ґрунтується на засадах хронологічно-тематичного підходу, на сучасних теоретико-методологічних засадах, досліджує історію становлення університетів від давнини і до сьогодення, їх структуру, організацію, зміст освіти, що й дає змогу здійснити порівняльно-історичний аналіз задля осмислення взаємовідносин впливу тих чи тих здобутків у розробленні принципів, підходів, прийомів і методів навчання.

Об'єктом історії педагогіки як науки дослідники визначають ступінь розробленості історико-педагогічної науки, історико-педагогічні надбання, що напрацьовувалися впродовж багатьох років у теорії й практиці підготовки майбутніх фахівців в умовах закладу вищої освіти.

Предметом історії педагогіки як науки більшість науковців (А. Алексюк, Л. Березівська, В. Бондар, О. Дубасенюк, В. Кравець, В. Кузь, Ю. Руденко, О. Сухомлинська) вважають усю педагогічну теорію про критичне осмислення історико-педагогічного досвіду, оцінку діяльності закладів освіти, ретельний аналіз явищ, феноменів, подій і персоналій, тематику наукових зацікавлень дослідників історії педагогіки певного періоду.

В історико-педагогічних дослідженнях у роки незалежної України науковцями здійснено опис великого фактологічного матеріалу про досвід і діяльність братських шкіл, Кирило-Мефодіївського братства, земств, громад, закладів колишнього радянського періоду, з'ясовано вплив на трактування

історико-педагогічного процесу педагогічної думки діаспори, розкрито діяльність в еміграції видатних постатей української педагогіки, зокрема Софії Русової, Івана Огієнка, Спиридона Черкасенка, Г. Ващенка та ін. [9; 10; 11; 12; 15].

У студіях К. А. Аймедова, М. Боришевського, О. Дубасенюк, М. Левківського, С. Сторожа, Л. Проколієнко, В. Федорчука розкрито неоціненний внесок у педагогічну науку представниками гуманістичної педагогіки (К. Ушинського, Я. Корчака, А. Макаренка, В. Сухомлинського), теорію про текстотворчу та організаційну діяльність у колективі кожної особистості [9; 11; 12].

Історія педагогіки як наука прагне віднайти шляхи найбільш результативного навчання, зокрема визначити мету виучуваної теми дисципліни загалом, обґрунтовувати й добирати принципи, підходи, методи навчання, вмотивовувати ефективні технології навчання, вчить виявляти недоліки в навчанні і долати їх.

Як наукова галузь історія педагогіки постійно розвивається. Її розвиток зумовлюється низкою джерел, з-поміж яких найважливішими є законодавчі документи й положення про освіту, передовий досвід українських та зарубіжних закладів вищої освіти, критичне використання спадщини минулого, історико-педагогічного контексту великої кількості педагогічних персоналій, дані наукових досліджень, історико-педагогічних розвідок, присвячених актуальним проблемам освіти і науки.

Вихідні положення законодавчої бази та нормативні документи (Закони України «Про вищу освіту», «Про освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Національна доктрина розвитку освіти України в XXI ст.) зорієнтовують освітян на докорінне переосмислення освітньої парадигми, актуалізацію змісту, розроблення технологій успішного фахівця, створення життєвого простору, спрямованого на розвиток і саморозвиток компетентного вчителя, який уміє творчо розв'язувати проблеми

професійного й особистісного характеру, прагне позитивних змін у житті своєї країни.

Передовий досвід української й зарубіжної шкіл досить важливе джерело розвитку історії педагогіки як науки. Досвід професорсько-викладацьких колективів, окремих творчих персоналій, що досягають найкращих показників у навчанні та підготовці майбутніх фахівців, збагачує історію педагогіки за умови, якщо досвід персоналій та аналіз їх роботи будуть спрямовані на узагальнення передового, що є в кожному виучуваному досвіді, з наступним перенесенням й трансформуванням його в практику закладів вищої освіти.

Сучасну теорію історії педагогіки, безумовно, збагачує і критичне використання дисертаційних досліджень, історико-педагогічних розвідок. Для сучасної історії педагогіки як науки, її становлення, розвитку, характерні, як стверджує О. Сухомлинська, такі риси: 1) відсутність системного аналізу всього проблемного поля історико-педагогічної науки; 2) етно-центризм історико-педагогічної думки, яка майже повністю зосереджена на українській проблематиці. Є праці і статті, де ніхто і ніщо тут не аналізується окремо, все існує в нерозрізненій, сакральній, тисячолітній цілості; 3) відсутність порівняльних історико-педагогічних досліджень, або ж тих, які говорять про культурні, педагогічні впливи, про приналежність української школи й педагогічної думки до європейської цивілізації з її ієрархією цінностей; 4) потребують перегляду загальні концептуальні засади історико-педагогічної науки, її понятійно-термінологічний апарат. Саме тому, на думку О. Сухомлинської, історик педагогіки має неупереджено й об'єктивно розкрити й пояснити минуле освіти й педагогічної думки та, крізь призму особливостей сучасності, спонукати до конструктивних змін в освіті і вихованні [16, с. 41].

Теорія історії педагогіки допомагає майбутнім учителям, викладачам закладів вищої освіти вибирати шляхи, засоби, методи навчання, надаючи перевагу найефективнішим, тим самим застерігаючи від помилок у доборі дидактичного матеріалу та використанні методів і прийомів навчання, в організації освітнього процесу. Вивчення й узагальнення передового досвіду

окремих персоналій або колективу може служити надійним критерієм для перевірки правильності теоретичних висновків.

За останні роки відбулися значні зміни в історико-педагогічній науці, оскільки у перші десятиліття незалежної України науковцями було піддано критичній оцінці весь доробок, всі ті історико-педагогічні надбання, які, як зазначає О. Сухомлинська, напрацьовувалися впродовж багатьох років у концепції розвитку радянської педагогічної науки. Після хвиль критичного осмислення історико-педагогічного досвіду дослідники загалом зазнали нищівної критики всього розвитку педагогічної науки, починаючи з 1917 року і закінчуючи 1990-ми роками, натомість активно досліджували педагогічний досвід діяльності дореволюційної школи та зарубіжної педагогіки.

Коло наукових інтересів істориків педагогіки упродовж останніх двадцяти років сконцентроване навколо проблем, питань і постатей, відкритих у попередні роки, але й намаганням глибше й повніше представити історичні феномени і особистості. Тематика розкривала проблеми національного виховання та національної освіти, персоналій, які розвивали цю проблематику [16, с. 42]. Останнє ж десятиліття характеризується тенденцією до розширення предметного дослідницького поля історико-педагогічної науки та намірами об'єктивного його дослідження обраного періоду. До історико-педагогічного дискурсу науковці долучали багато нового матеріалу, який був невідомий у період радянської доби через заборону чи накладання «табу». Саме тому великим потоком поповнювався зміст для вивчення нового матеріалу про постаті вчених-українців в еміграції таких як С. Русова, І. Огієнко, Б. Грінченко. З'явилася велика кількість праць про специфічні методи навчання і виховання засобами народної педагогіки.

Дослідники історії педагогіки стали активно досліджувати історію української освіти в Західній Україні: Галичині, Буковині, Закарпатті, починаючи з доби, яка характеризується посиленням боротьби українців Галичини за національну освіту, описано в дослідженнях О. Гайдая та Д. Герцюка [5; 6]. Мовна політика Центральної Ради, Гетьманату та директорії

Української народної республіки стала предметом наукового дослідження О. Данилевської [7]. Розвиток навчальної термінологічної лексики у процесі розбудови української системи освіти кінця ХІХ – початку 30-х років ХХ століття розглядає у своєму дослідженні В. Авраменко [1].

У низці наукових розвідок питання навчання української мови розглядається дотично до загальнодидактичних проблем: поширення словесних методів навчання (Т. Довженко) [8], розвиток ідей природовідповідності в українській педагогічній науці (О. Лучко) [14]. Велику групу становлять дослідження з вивчення можливостей використання педагогічних ідей І. Огієнка, С. Русової, інших педагогів, що входили до переліку так званих «білих плям» для використання їх педагогічної спадщини в освітньому процесі [9; 12; 15]. На часі проблеми визначення теоретико-методологічних засад історії педагогіки як науки; з'ясування причин недооцінювання історико-педагогічного знання як компонента педагогічної підготовки в структурі університетської освіти та прагнення науковців привернути увагу закладів вищої освіти до значення історії педагогіки як науки для вирішення актуальних проблем підготовки майбутніх фахівців до подальшої практико-орієнтовної діяльності в закладах освіти; актуалізація пріоритетів у царині історії педагогіки як науки з урахуванням здобутків, невирішених проблем, глобалізаційних процесів та викликів сьогодення.

Отже, історія педагогіки як наука постійно розвивається низкою джерел, з-поміж яких найважливішими є законодавчі документи й положення про освіту, передовий досвід українських та зарубіжних закладів вищої освіти, критичне використання спадщини минулого, історико-педагогічного контексту великої кількості педагогічних персоналій, дані наукових досліджень, історико-педагогічних розвідок, присвячених актуальним проблемам освіти і науки. Історія педагогіки як наука інтегрує знання задля формування світогляду майбутніх спеціалістів, здатності до аналізу, порівняння певних педагогічних явищ в їх історичній ретроспективі, вироблення у майбутніх фахівців стійких

умінь критично й креативно використовувати історико-педагогічну спадщину в майбутній професійній діяльності.

Література

1. **Артеменко В. І.** Розвиток навчальної термінологічної лексики у процесі розбудови української системи освіти (кінець XIX – початок 1930-х рр. XX століття): дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01/ Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2003. – 222 с.
2. **Артемова Л. В.** Історія педагогіки України : підручник / Л. В. Артемова. – К., Либідь, 2006. – 424 с.
3. **Алексюк А. М.** Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія / Анатолій Миколайович Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 558 с.
4. **Березівська Л. Д.** Реформування шкільної освіти в Україні у XX столітті : монографія / Л. Д. Березівська. – К. : Богданова А. М., 2008. – 406 с.
5. **Гайдай О. М.** Рух української громадськості за національну початкову освіту (кінець XIX ст. – початок 1917 р.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01/ Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. – Одеса, 2005. – 220 с.
6. **Герцюк Д. Д.** Учительський рух на західноукраїнських землях (друга половина XIX – початок XX ст.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Київський державний університет імені Тараса Шевченка. – К., 1996. – 196 с.
7. **Данилевська О. М.** Мовна політика Центральної Ради, Гетьманату та Директорії УНР : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / НАН України, Ін-т укр. мови. – К., 2004. – 202 с.
8. **Довженко Т. О.** Словесні методи навчання у діяльності початкових шкіл України другої половини XIX ст.: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Харківський державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. – Харків, 2002, 2012 с.

9. **Загальна педагогіка та історія педагогіки: підручник** / К. А. Аймедов, В. В. Бабієнко, В. А. Бабієнко, В. В. Сторож. – К. : Видав. Дім «Слово», 2014. – 352 с.
10. **Зайченко І. В.** Університетська освіта: навч. посіб. / І. В. Зайченко. – Чернігів, 2009. – 200 с.
11. **Історія педагогіки:** / за ред. проф. М. В. Левківського, д-ра пед. наук О. А. Дубасенюк. – Житомир : Житомирський державний педагогічний ун-т, 1999. – 336 с.
12. **Історія педагогіки: лекції та хрестоматія: навч. посібник** / Є. І. Федорчук, В. В. Федорчук. – Кам'янець-Подільський : Вид-во ПП Звальнойко, 2007. – 320 с.
13. **Кравець В. П.** Зарубіжна школа і педагогіка ХХ століття / В. П. Кравець. – Тернопіль, 1996. – 290 с.
14. **Лучко О. М.** Розвиток ідей природовідповідності в українській педагогічній науці (кінець XVIII – ХХ ст.): дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Інститут педагогіки АПН України. – К., 2004. – 200 с.
15. **Лузан П. Г.** Історія педагогіки та освіти в Україні: навч. посіб. / П. Г. Лузан, О. В. Васюк. – К. : НАКККі, 2010. – 296 с.
16. **Сухомлинсько О.** Концептуальні засади розвитку історико-педагогічної думки в Україні // Шлях освіти. – 1999. – №1. – С. 41 – 45.
17. **Сухомлинська О.** Персоналія в історико-педагогічному дискурсі // Шлях освіти. – 2001. – №4. – С. 10 – 15.

Nahrybelnyi Ya. A.

The Development of History of Pedagogy as a Science in Independent Ukraine

The article deals with the problem of the development of history of pedagogy as a science in independent Ukraine, outlines the prioritized directions that are the subject of scientific developments of the researchers, in particular: the purpose and tasks of the history of pedagogy as a science, modern approaches to the description of the history of the formation of Ukrainian and foreign universities, the content of teaching and methodological support for applicants of higher education; describes the requirements for the content of current textbooks, which act simultaneously as a means of forming pedagogical thinking in future teachers, and a means of

pedagogical knowledge; determines the theme of the reorientation of scholars from studying general issues of the historical context of pedagogy to researching of the following essential aspects: the characteristic of approaches to the description of history of the formation of Ukrainian and foreign universities in the chronological boundaries of a certain historical period from the perspective of the general development of education; analysis of the content of current textbooks and teaching manuals on the history of pedagogy considering the achievements and tendency in the history of Ukrainian pedagogical; defining of theoretical and methodological principles of the history of pedagogy as a science; discovering the reasons for underestimating historically-pedagogical knowledge as a component of pedagogical training in the structure of university education and the endeavor of scientists to attract the attention of higher educational establishments to the significance of the history of pedagogy as a science to solve the current problems of preparing future professionals for future practical orientation occupation in educational establishments.

Key words: the history of pedagogy as a science, textbooks and teaching guides on the history of pedagogy, the object and subject of the history of pedagogy as a science, the priority directions of the development of the history of pedagogy as a science.

Відомості про автора

Нагрибельний Ярослав Анатолійович – кандидат історичних наук, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Херсонської державної морської академії.
Коло наукових інтересів: історія педагогіки, філософія, історія мореплавства.

Стаття надійшла до редакції 20.07.2017 р.

Прийнято до друку 29.09.2017 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Куликова Л. Б.

Ya. A. Nahrybelnyi, Kherson State Maritime Academy

THE DEVELOPMENT OF HISTORY OF PEDAGOGY AS A SCIENCE IN INDEPENDENT UKRAINE

Nahrybelnyi Ya. A.

The Development of History of Pedagogy as a Science in Independent Ukraine

The article deals with the problem of the development of history of pedagogy as a science in independent Ukraine, outlines the prioritized directions that are the subject of scientific developments of the researchers, in particular: the purpose and tasks of the history of pedagogy as a science, modern approaches to the description of the history of the formation of Ukrainian and foreign universities, the content of teaching and methodological support for applicants of higher education; describes the requirements for the content of current textbooks, which act simultaneously as a means of forming pedagogical thinking in future teachers, and a means of pedagogical knowledge; determines the theme of the reorientation of scholars from studying general issues of the historical context of pedagogy to researching of the following essential aspects: the characteristic of approaches to the description of history of the formation of Ukrainian and foreign universities in the chronological boundaries of a certain historical period from the perspective of the general development of education; analysis of the content of current textbooks and teaching manuals on the history of pedagogy considering the achievements and tendency in the history of Ukrainian pedagogical; defining of theoretical and methodological principles of the history of pedagogy as a science; discovering the reasons for underestimating historically-pedagogical knowledge as a component of pedagogical training in the structure of university education and the endeavor of scientists to attract the attention of higher educational establishments to the significance of the history of pedagogy as a science to solve the current problems of preparing future professionals for future practical orientation occupation in educational establishments.

Key words: the history of pedagogy as a science, textbooks and teaching guides on the history of pedagogy, the object and subject of the history of pedagogy as a science, the priority directions of the development of the history of pedagogy as a science.

The current stage of the development of the Ukrainian state, socio-economic transformations, and socio-political challenges only actualize the problem of theoretical understanding of the vectors of the progress of pedagogical science, as

well as justification of the ways to maximize its approach to the needs of educational practice. Mentioned social context encourages scholars to penetrate the positive impact of pedagogical heritage into the renewed content of Ukrainian pedagogical education.

The purpose of the article is to outline the vectors of the development of the history of pedagogy as a science in independent Ukraine, to enhance the priorities in the history of pedagogy as a science basing on achievements, unsolved issues, global processes and challenges both in the scientific and educational fields.

In the research paradigm of the pedagogical field, the problem of the formation and development of the history of pedagogy as a science has always attracted the attention of many scholars (K. Aimerov, A. Aleksyuk, L. Artemova, V. V. Babiyenko, V. A. Babiyenko, L. Bereziivska, O. Vaslyuk, O. Dubaseniuk, I. Zaichenko, S. Zolotukhina, V. Kravets, M. Levkovsky, V. Lozova, P. Luzan, V. Storozh, A. Sukhomlynska, V. Fedorchuk and others).

Nowadays the problem of generalization of historically-pedagogical achievements occupies one of the foremost places in pedagogical science (M. Boguslavsky, O. Gubka, N. Dichek, V. Kuz, M. Kukurudziaka, O. Melnychuk, N. Osmuk, Yu. Rudenko, M. Rysina, A. Sbrueva, M. Sobchinskyi, O. Sukhomlinska and others). Scientists emphasize that in the process of reforming education in general and higher pedagogical education in particular as a part of world and European challenges the history of pedagogy as a science, the defining its priority directions, theoretical and methodological principles of the history of pedagogy as a science becomes essential.

Modern Ukrainian pedagogical science, and in particular its historically pedagogical branch, is reoriented from the studying of general issues of the historical context of pedagogy to researching of the essential aspects determined by current challenges. These are:

- the characteristic of approaches to the description of history of the formation of Ukrainian and foreign universities in the chronological boundaries of a certain historical period from the perspective of the general development of education;

- analysis of the content of current textbooks and teaching manuals on the history of pedagogy considering the achievements and tendency in the history of Ukrainian pedagogical;
- defining of theoretical and methodological principles of the history of pedagogy as a science;
- discovering the reasons for underestimating historically-pedagogical knowledge as a component of pedagogical training in the structure of university education and the endeavor of scientists to attract the attention of higher educational establishments to the significance of the history of pedagogy as a science to solve the current theoretical and practical educational problems in general. That includes studying of the organizational and content principles of Ukrainian higher education in the period of independent Ukraine;
- studying the principles of influence of the predecessor's experience on the structure, content, principles and methods of teaching in modern higher educational establishments;
- analysis of the contents of the first Ukrainian legal documents (State National Program "Education": Ukraine 21 Century, Laws of Ukraine "On Education", "On Higher Education") [3; 3; 4; 12; 16].

After studying the special literature, it has been established that the history of pedagogy as a science has played and is still playing a leading role in teachers training and teachers of higher educational establishments both in foreign universities and in independent Ukraine's.

The history of pedagogy as a science has a long history and is based on the principles of the chronological and thematic approach, on the modern theoretical and methodological principles. It investigates the history of the formation of universities from ancient to present time, their structure, organization, content of education, which allows to provide comparative-historical analysis in order to understand the connection between the influence of the achievements in the development of principles, approaches, techniques and teaching methods.

The object of the history of pedagogy as a science, researchers determine as the degree of the development of historically pedagogical science, historically pedagogical heritage that has been developed for many years in the theory and practice of future specialists training in the conditions of higher educational establishments.

The subject of the history of pedagogy as a science is considered by the majority of scholars (A. Aleksyuk, L. Berezivska, V. Bondar, O. Dubasenyuk, V. Kravets, V. Kuz, Yu. Rudenko, O. Sukhomlynska) to be all pedagogical theory concerning critical comprehension of historically pedagogical experience, assessment of educational establishments, thorough analysis of phenomena, events and personalities, topics of scientific researches in the field of the history of pedagogy of a certain period of time.

In historically pedagogical researches the description of a large factual material about the fraternal schools' experience and practice, about the Brotherhood of Saints Cyril and Methodius, zemstvos, communities, and establishments of the former Soviet times was performed by the scholars at the time of independent Ukraine. They also clarified the influence on the interpretation of the historically pedagogical process of diaspora's pedagogical standpoint as well as the occupation of the prominent figures of Ukrainian pedagogy in emigration, such as Sofia Rusova, Ivan Ogienko, Spiridon Cherkasenko, G. Vaschenko, and others [9; 10; 11; 12; 15].

In their scientific researches, K. A. Aimerov, M. Boryshevsky, O. Dubaseniuk, M. Levkovsky, S. Storozh, L. Prokolenko, V. Fedorchuk analyzed an inappreciable contribution to the pedagogical science made by the representatives of humanistic pedagogy of K. Ushinsky, Y. Korchak, A. Makarenko, V. Sukhomlynsky, the theory of text-making and organizational activity among the social groups of each person [9; 11; 12].

The aim of the history of pedagogy as a science is to find the most effective ways of teaching, to determine the purpose of the subject of discipline in general, to justify and adopt the principles, approaches and methods of teaching, to motivate

effective technologies of teaching, to identify and overcome the disadvantages of learning.

The history of pedagogy, as a scientific branch, is constantly evolving. A number of sources determines its development, among which the most important are legislative documents and educational regulations, best practices of Ukrainian and foreign higher educational establishments, the critical use of the heritage of the past. The historically pedagogical context of a large number of pedagogical personalities, scientific researches and historically pedagogical probes, which are devoted to the existent problems of education and science.

The initial provisions of the legislative framework and the governing documents such as Laws of Ukraine "On Higher Education", "On Education", the State National Program "Education" (Ukraine 21 century), the National Doctrine of the Development of Education of Ukraine in the 21st Century direct the educators on radical rethinking of the educational paradigm and actualization of content. Such documents also concentrate them on the development of technologies of a successful specialist, the creation of a living space, aimed at the development and self-development of a competent teacher who is able to solve professional and personal problems creatively, strive to positive changes in the life of their country.

The best practices of Ukrainian and foreign schools is a very important source of the development of the history of pedagogy as a science. The experience of faculty members, individual creative professionals who achieve the best results in the education and training of future specialists. Their experience enriches the history of pedagogy, providing that the experience of professionals and analysis of their work will be aimed at the generalization of each of their discoveries, with further transferring and transformation it into the practice of higher educational establishments.

The modern theory of the history of pedagogy is undoubtedly enriched by the critical usage of thesis research, historically pedagogical researches. According to O. Sukhomlinska, the following features are distinguished as for the formation and development of modern history of pedagogy as a science: 1) the lack of systematic

analysis of the entire problem of historically pedagogical science; 2) the historically pedagogical standpoint is entirely focused on ethnical Ukrainian issues. There are papers and articles in which "no one and nothing here is analyzed separately, everything exists in an entire, sacred, millennial integrity. 3) there are neither comparative historically pedagogical researches, nor those which would describe cultural and pedagogical influence, attachment of the Ukrainian school to European civilization with its hierarchy of values; 4) the necessity to renew general conceptual foundations of historically pedagogical science as well as its terminology. That is why, according to O. Sukhomlynska, the historian of pedagogy should describe and explain unbiasedly and objectively the past of education and pedagogical standpoint and encourage constructive changes in education and upbringing taking into account the perspectives of the present, [16, c. 41].

The theory of the history of pedagogy helps future teachers and tutors of higher educational establishments to choose the ways, means and methods of teaching, choosing the most effective ones, thereby preventing mistakes in the selection of didactic material and in the usage of teaching methods and techniques in the organization of the educational process. Studying and generalization of the best practices of certain specialists or a group can serve as a reliable criterion for verifying the accuracy of theoretical conclusions.

In recent years, there have been significant changes in historically pedagogical science, since in the first decades of independent Ukraine scientists subjected to a critical assessment all the achievements, all the historical and pedagogical heritage that has been developed for many years as a concept of Soviet pedagogical science, notes O. Sukhomlynska. After the critical analysis of historically pedagogical experience, scientists faced criticism of the entire development of pedagogical science from 1917 to the 1990's. Instead, they studied the pedagogical experience of the pre-revolutionary school and foreign pedagogy.

The range of scientific interests of historians of pedagogy has concentrated over the last twenty years on issues and problems that were discovered in previous years, as well as an attempt to represent historical phenomena and personalities

deeply and completely. The subject reveals the problems of national upbringing and national education and the scientists who developed this problem [16, c. 42].

The last decade is characterized by a tendency to expand the subject research field of historically pedagogical science and intentions of its objective studying of the chosen period. Scientists added a lot of new material to historically pedagogical discourse, which was unknown during the Soviet period because of the prohibition or imposing of "taboo". That is the reason for the numerous supplements to studying of the new material on the Ukrainian scholars in emigration such as S. Rusova, I. Ogienko, B. Grinchenko. A large number of works has appeared on specific methods of teaching and upbringing by means of traditional pedagogy.

Researchers in the history of pedagogy have begun to pursue a study on the history of Ukrainian education in Western Ukraine: Galicia, Bukovina, Transcarpathia, starting from the time that is characterized by the intensification of the struggle of Galician Ukrainians for national education, as described in the studies of O. Gaidai and D. Hertzuk [5; 6]. The language policy of the Central Council of Ukraine (or Central Rada), Hetmanate and the Directory of the Ukrainian People's Republic became the subject of scientific research by O. Danilevska [7]. V. Avramenko investigates the development of educational terminological vocabulary in the process of formation of the Ukrainian education system in the late nineteenth century and early thirties of the twentieth century [1].

In a number of scientific researches, the issue of the Ukrainian language teaching is closely associated with general didactic problems, such as the spread of verbal teaching methods (T. Dovzhenko) [8], the development of ideas of person's nature in Ukrainian pedagogical science (O. Luchko) [14]. A large group consists of researches on the possibilities of implementing the pedagogical ideas of I. Ogienko, S. Rusova and other teachers who were included in the list of so-called "white spots" for using their pedagogical heritage in educational process [9; 12; 15]. The current problems are defining of theoretical and methodological principles of the history of pedagogy as a science; discovering the reasons for underestimating historically-pedagogical knowledge as a component of pedagogical training in the structure of

university education and the endeavor of scientists to attract the attention of higher educational establishments to the significance of the history of pedagogy as a science to solve the current problems of preparing future professionals for future practical orientation occupation in educational establishments; enhancing the priorities in the history of pedagogy as a science basing on achievements, unsolved issues, global processes and challenges both in the scientific and educational fields.

In conclusion, the history of pedagogy as a science is constantly evolving due to a number of sources, the most important of which are legislative documents and regulations on education, best practices of Ukrainian and foreign higher educational establishments, the critical use of the heritage of the past, the historical and pedagogical context of a large number of pedagogical personalities, scientific researches and historically pedagogical probes, which are devoted to the existent problems of education and science. The history of pedagogy as a science integrates knowledge in order to form the outlook of future professionals, the ability to analyze, compare certain pedagogical phenomena in their historical retrospective, make future specialists think critically and use historical and pedagogical heritage in future profession creatively.

References

1. **Artemenko V. I.** Rozvytok navchalnoyi terminolohichnoyi leksyky u protsesi rozbudovy ukrayinskoyi systemy osvity (kinets XIX – pochatok 1930s XX stolittya) [Development of terminological vocabulary in the process of development of the Ukrainian educational system (the end of the nineteenth and early 1930s of the twentieth century)]: diss. ... Candidate of Pedagogy. Kyiv. 2003. 222 p.

2. **Artemova L. V.** Istoriya pedahohiky Ukrayiny: pidruchnyk [History of pedagogy of Ukraine: textbook]. Kyiv, *Lybid.* 2006. 424 p.

3. **Aleksyuk A. M.** Pedahohika vyshchoyi osvity Ukrayiny: Istoriya. Teoriya [Pedagogics of Higher Education of Ukraine: History. Theory]. Kyiv, *Lybid.* 1998. 558 p.

4. **Berezivska L. D.** Reformuvannya shkilnoyi osvity v Ukrayini u XX stolitti : monographiia [Reforming school education in Ukraine in the twentieth century: a monograph]. Kyiv, *Bohdanova A. M.* 2008. 406 p.

5. **Hayday O. M.** Rukh ukrayinskoyi hromadskosti za natsionalnu pochatkovu osvitu (kinets XIX – pochatok 1917 r.) [The movement of the Ukrainian public for national primary education (the end of the nineteenth century – the beginning of 1917s)]: diss. ... Candidate of Historical Sciences. Odessa. 2005. 220 p.

6. **Hertsyuk D. D.** Uchytelskyi rukh na zakhidnoukrayinskykh zemlyakh (kinets XIX – pochatok XX stolittya) [Teachers' movement in Western Ukrainian lands (second half of the nineteenth and early twentieth centuries).]: diss. ... Candidate of Pedagogy. Kyiv. 1996. 196 p.

7. **Danylevska O. M.** Movna polityka Tsentralnoyi Rady, Hetmanatu ta Dyrektoriyi UNR [The language policy of the Central Rada, the Hetmanate and the Directorate of the UPR]: diss. ... candidate of Philology. Kyiv. 2004. 202 s.

8. **Dovzhenko T. O.** Slovesni metody navchannya u diyalnosti pochatkovykh shkil Ukrayiny druhoyi polovyny XIX st. [Verbal teaching methods in the activity of elementary schools of Ukraine in the second half of the nineteenth century] : diss. ... Candidate of Pedagogy. Kharkiv. 2002. 2012 p.

9. **Zahalna** pedahohika ta istoriya pedahohiky: pidruchnyk [General pedagogics and history of pedagogy: a textbook]. Kyiv, *Publ. House "Slovo"*. 2014. 352 p.

10. **Zaychenko I. V.** Universytetska osvita: navch. posib. [University education: Tutorial]. Chernihiv, 2009. 200 p.

11. **Istoriya** pedahohiky [History of pedagogy]. Zhytomyr, *Zhytomyr Ivan Franko State University*. 1999. 336 p.

12. **Istoriya** pedahohiky: lektsiyi ta khrestomatiya [History of pedagogy: lectures and textbooks]. Kamyanets-Podilskyy, *Publ. House PP Zvaleyko*. 2007. 320 p.

13. **Kravets V. P.** Zarubizhna shkola i pedahohika XX stolittya [Foreign School and Pedagogy of the Twentieth Century]. Ternopil. 1996. 290 p.

14. **Luchko O. M.** Rozvytok idey pryrodovidpovidnosti v ukrayinskiy pedahohichniy nautsi (kinets XVIII – XX st.) [Development of ideas of natural correspondence in the Ukrainian pedagogical science (end of the eighteenth and twentieth centuries)] : diss. ... Candidate of Pedagogy. Kyiv. 2004. 200 p.

15. **Luzan P. H.** Istoriya pedahohiky ta osvity v Ukrayini: navch. posib. [History of Pedagogy and Education in Ukraine: Tutorial]. Kyiv, *National Academy of culture and arts management*. 2010. 296 p.

16. **Sukhomlinska O.** Kontseptualni zasady rozvytku istoryko-pedahohichnoyi dumky v Ukrayini [Conceptual basis of development of historical pedagogical thought in Ukraine]. *Shlyakh osvity*. 1999. №1. Pp. 41–45.

17. **Sukhomlynska O.** Personaliya v istoryko-pedahohichnomu diskursi [Personality in historical and pedagogical discourse]. *Shlyakh osvity*. 2001. №4. Pp. 10–15.

Нагрибельний Я. А.

Розвиток історії педагогіки як науки в незалежній Україні

У статті розкрито проблему розвитку історії педагогіки як науки в незалежній Україні; окреслено пріоритетні напрями, що є предметом наукових розробок дослідників, зокрема: мета і завдання історії педагогіки як науки, сучасні підходи до висвітлення історії становлення українських та зарубіжних університетів, зміст навчально-методичного супроводу для здобувачів вищої освіти; описано вимоги до змісту чинних підручників, які виступають одночасно і засобом формування педагогічного мислення у майбутніх учителів, і засобом педагогічного пізнання; визначено тематику переорієнтування науковців із студіювання загальних питань історичного контексту педагогіки на дослідження таких актуальних аспектів: характеристика підходів до висвітлення історії становлення українських та зарубіжних університетів у хронологічних межах певного історичного періоду крізь призму загального розвитку освіти; аналіз змісту чинних підручників і навчальних посібників з історії педагогіки з урахуванням здобутків і тенденцій в історії української педагогічної думки; з'ясування й визначення теоретико-методологічних засад історії педагогіки як науки; з'ясування причин недооцінювання історико-педагогічного знання як компонента педагогічної підготовки в структурі університетської освіти та прагнення науковців привернути увагу закладів вищої освіти до значення історії педагогіки як науки для вирішення актуальних проблем підготовки майбутніх фахівців до подальшої практико-орієнтовної діяльності в закладах освіти.

Ключові слова: історія педагогіки як наука, підручники й навчальні посібники з історії педагогіки, об'єкт і предмет історії педагогіки як науки, пріоритетні напрями розвитку історії педагогіки як науки.

Нагрибельный Я.А.

Развитие истории педагогики как науки в независимой Украине

В статье раскрыта проблема развития истории педагогики как науки в независимой Украине; очерчены приоритетные направления, которые являются предметом научных разработок исследователей, в частности: цель и задание истории педагогики как науки, современные подходы к освещению истории становления украинских и зарубежных университетов, содержание учебно-методического сопровождения для добытчиков высшего образования; описаны требования к содержанию действующих учебников, которые выступают одновременно и средством формирования педагогического мышления у будущих учителей, и средством педагогического познания; определена тематика переориентирования ученых из изучения общих вопросов исторического контекста педагогики на исследование таких актуальных аспектов: характеристика подходов к освещению истории становления украинских и зарубежных университетов в хронологических пределах определенного исторического периода сквозь призму общего развития образования; анализ содержания действующих учебников и учебных пособий из истории педагогики с учетом достижений и тенденций в истории украинской педагогической мысли; выяснение и определение теоретико-методологических принципов истории педагогики как науки; выяснение причин недооценивания историко-педагогического знания как компонента педагогической подготовки в структуре университетского образования и стремления ученых привлечь внимание заведений высшего образования к значению истории педагогики как науке для решения актуальных проблем подготовки будущих специалистов к дальнейшей практико-ориентированной деятельности в заведениях образования.

Ключевые слова: история педагогики как наука, учебники и учебные пособия по истории педагогики, объект и предмет истории педагогики как науки, приоритетные направления развития истории педагогики как науки.

Information about the author

Nahrybelniy Yaroslav Anatolievich - candidate of historical sciences, associate professor of the department of humanitarian disciplines Kherson State Maritime Academy. Circle of scientific interests: history of pedagogy, philosophy, history of navigation.